

بررسی توصیفی عناوین پایان‌نامه‌های رشته‌های علوم سیاسی و روابط بین‌الملل (دانشگاه‌های دولتی شهر تهران)

دکتر مجتبی مقصودی*

چکیده

در گونه‌شناسی پژوهش‌های علمی رساله‌ها یا پایان‌نامه‌های تحصیلی یکی از مهمترین انواع پژوهش‌ها محسوب می‌شوند. هر دانشجوی مقطع کارشناسی ارشد و دکترا در پایان دوره‌های آموزشی عهده‌دار تدوین رساله‌ای است که پس از انتخاب موضوع و ارائه طرح نامه به گروه آموزشی مربوطه و طی پروسه علمی - اداری - به‌خصوص تصویب عنوان در شورای پژوهشی دانشکده - توسط دانشجو جنبه عملیاتی و رسمی به خود می‌گیرد و در نهایت پس از تهیه و تدوین، در جلسه‌ای به طرح و دفاع از یافته‌ها و نتایج خود می‌پردازد.

علی‌رغم طیف وسیع و گسترده‌ای از پرسش‌ها که در ارتباط با پایان‌نامه‌های دانشجویی قابلیت طرح و بررسی دارد، این پژوهش به دنبال پاسخ‌گویی به این پرسش محدود و درعین‌حال مهم است که: «به لحاظ تنوع و فراوانی موضوعی، عناوین پایان‌نامه‌های دانشجویی از چه وضعیتی برخوردار است؟» بدین ترتیب در اثنای پژوهش مشخص خواهد شد چند درصد از رساله‌ها به مسائل ایران و چند درصد به مسائل دیگر کشورها می‌پردازند، تمرکز بر مباحث انتزاعی، نظری و اندیشه‌ای تا چه حد است و چند درصد از موضوعات کاربردی‌تر به نظر می‌رسند؟ هم‌پوشانی، شباهت و تکرار عناوین پایان‌نامه‌ها تا چه میزانی است و در چه حوزه‌هایی خلأ وجود دارد؟

فرضیه اصلی^۱ این پژوهش آن است که: به‌رغم دقت‌نظر مسئولین و مراجع علمی

* استادیار دانشگاه آزاد اسلامی maghsoodi42@yahoo.com

۱. طرح فرضیه با توجه به عنوان و ماهیت مقاله می‌تواند بلاموضوع باشد.

صلاحیت‌دار (مدیران گروه‌ها، شورای پژوهشی، اساتید راهنما و مشاور) در تأیید و تصویب عناوین پایان‌نامه‌های دانشجویی، بخش قابل توجهی از رساله‌ها با دورافتادگی از واقعیات و نیازهای سیاسی- اجتماعی جامعه و کشور، جنبه غیرکاربردی داشته و تکرار و هم‌پوشانی از جمله نکات قابل طرح در عناوین پایان‌نامه‌های دانشجویی محسوب می‌شود؛ هرچند در پژوهش پیمایشی، این فرضیه مورد تأیید قرار نگرفت.

به لحاظ روشی و به تناسب نوع تحقیق و ماهیت پژوهش، در جمع‌آوری اطلاعات از روش استقرایی بهره گرفته شده است. از میان جامعه آماری یا رساله‌های دو مقطع کارشناسی‌ارشد و دکتری رشته‌های علوم سیاسی و روابط بین‌الملل، دستمائی این پژوهش نمونه‌گیری تصادفی از ۷۰۰ عنوان پایان‌نامه می‌باشد. محدوده زمانی عناوین پایان‌نامه‌ها بین سال‌های ۱۳۸۵-۱۳۷۰ هـ ش و محدوده مکانی از ۸ دانشگاه و مرکز آموزشی دولتی مستقر در شهر تهران شامل: دانشگاه‌های تهران، شهید بهشتی، تربیت مدرس، امام صادق(ع)، علامه طباطبایی، تربیت معلم، پژوهشکده امام خمینی و انقلاب اسلامی و پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی انتخاب شده است.

واژه‌های کلیدی: پایان‌نامه، کارشناسی ارشد، دکتری، علوم سیاسی، روابط بین‌الملل

مقدمه

به‌رغم اهمیتی که پایان‌نامه‌ها برای کشور و نظام آموزشی- پژوهشی و اجرایی کشور دارند، به اذعان دست‌اندرکاران، امر آموزش و پژوهش نه‌تنها از وضعیت مطلوب برخوردار نبوده بلکه از روندی دلسردکننده و روبه‌افول تبعیت کرده که برآورنده انتظارات نظام آموزشی نیست. این وضعیت در حوزه علوم انسانی و اجتماعی و به‌ویژه در رشته‌های علوم سیاسی و روابط بین‌الملل مشهودتر و ملموس‌تر می‌باشد.

در میان عناصر و اجزای تأثیرگذار بر کیفیت و ساختار پایان‌نامه، «عناوین رساله‌ها» یکی از مؤلفه‌های کلیدی است که ساختار، محتوا و جهت پژوهشی را شکل می‌بخشد و در نتیجه می‌توان انتظار داشت بخشی از مشکلات در حوزه پایان‌نامه‌های دانشجویی متأثر از عناوین پایان‌نامه‌هاست.

مشخصاً در انتخاب عناوین پایان‌نامه‌ها از سوی دانشجویان عوامل مختلفی تأثیرگذار است. مهمترین عنصر در این عرصه تمایلات فکری و علایق دانشجویی می‌باشد که خود می‌تواند متأثر از فضای ذهنی، ذوقیات، خلاقیت‌ها، بُن‌مایه‌های فکری و پایگاه اجتماعی وی بوده و یا ادامه سیر مطالعاتی قبلی دانشجوی را تشکیل دهد.

به‌علاوه در انتخاب موضوع، فضای سیاسی و اجتماعی کشور، منطقه و جهان، پیشنهادات گروه آموزشی، به‌ویژه اساتید راهنما و مشاور و نیز سیاست‌های ترغیبی و تشویقی مؤسسات پژوهشی و دوایر دولتی و غیردولتی هر یک به سهم خود ایفای نقش می‌نمایند.

پژوهش پیش‌رو با هدف شناخت وضع موجود و فهم بهتر وضعیت عناوین پایان‌نامه‌ها، شناسایی تنوع و فراوانی، نقاط ضعف و قوت و خلأهای موجود سازماندهی شده است.

سؤال اصلی

به لحاظ تنوع و فراوانی موضوعی، عناوین پایان‌نامه‌های دانشجویی از چه وضعیتی برخوردار است؟

سؤالات فرعی

- چند درصد رساله‌ها به «مسائل ایران» و چند درصد به «مسائل دیگر کشورها» توجه دارند؟
- تمرکز بر مباحث نظری و اندیشه‌ای تا چه میزانی است و جایگاه «اندیشه سیاسی اسلام» و «اندیشه سیاسی ایران» و «اندیشه سیاسی غرب» در میان عناوین اندیشه سیاسی پایان‌نامه‌ها به چه میزانی است؟
- چند درصد عناوین در ذیل موضوعات «جامعه‌شناسی سیاسی» قرار می‌گیرند؟
- از میان عناوین «تاریخ معاصر ایران»، چند پایان‌نامه به دوران «قاجاریه»، «مشروطه» و «سلسله پهلوی» اختصاص یافته است؟
- هم‌پوشانی، شباهت و تکرار عناوین پایان‌نامه‌ها به چه میزانی است؟
- در چه حوزه‌هایی خلأ وجود دارد؟

فرضیه پژوهش

بخش قابل توجهی از رساله‌ها با دورافتادگی از واقعیات و نیازهای سیاسی - اجتماعی جامعه و کشور، جنبه غیرکاربردی داشته و تکرار و هم‌پوشانی از جمله نکات قابل طرح در عناوین پایان‌نامه‌های دانشجویی محسوب می‌شود.

تعریف مفاهیم

پایان نامه

در گونه‌شناسی پژوهش‌های علمی، رساله یا پایان‌نامه‌های تحصیلی یکی از مهمترین انواع پژوهش‌ها محسوب می‌شود که به صورت تیپ ایدئال با ویژگی‌هایی چون روشمندی، هدفمندی، مطالعه سیستماتیک پژوهشگر، مسئله‌یابی علمی، طرح سؤالات و فرضیات مشخص، شناسایی متغیرها و غیره نظارت، هدایت، راهنمایی و مشاوره مستمر اساتید راهنما و مشاور مورد شناسایی قرار می‌گیرد. هر دانشجوی مقطع کارشناسی‌ارشد و دکتری (و در مواردی مقطع کارشناسی) در پایان دوره‌های آموزشی عهده‌دار تدوین رساله‌ای است که پس از انتخاب موضوع و ارائه طرح نامه به گروه آموزشی مربوطه و طی پروسه علمی - اداری و به خصوص تصویب عنوان در شورای پژوهشی دانشکده، توسط دانشجو جنبه عملیاتی و رسمی به خود می‌گیرد و در نهایت پس از تهیه و تدوین در جلسه‌ای به طرح و دفاع از یافته‌ها و نتایج می‌پردازد و در صورت موفقیت در این جلسه به درجه کارشناسی‌ارشد و یا دکتری نائل می‌آید.

روش تحقیق و شیوه جمع‌آوری اطلاعات

روش: پیمایشی (پیمایش آماری)

شیوه جمع‌آوری اطلاعات: استقرایی (نمونه‌گیری اتفاقی)

جامعه آماری: رساله‌های دو مقطع کارشناسی‌ارشد و دکتری رشته علوم سیاسی و روابط بین‌الملل

نمونه آماری: نمونه‌گیری اتفاقی از ۷۰۰ عنوان پایان‌نامه

محدوده پژوهشی

محدوده زمانی: ۱۵ ساله، بین سال‌های ۸۵-۱۳۷۰ ه.ش.

محدوده مکانی: ۸ دانشگاه و مرکز آموزشی دولتی مستقر در شهر تهران، شامل: دانشگاه‌های تهران، شهید بهشتی، تربیت مدرس، امام صادق(ع)، علامه طباطبائی، تربیت معلم، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی و پژوهشکده امام خمینی و انقلاب اسلامی.

نمونه آماری به لحاظ ترکیب جنسی دانشجویان و مقطع تحصیلی به شرح زیر است:

- ۶۵۷ عنوان پایان نامه متعلق به آقایان
- ۴۳ عنوان پایان نامه متعلق به خانمها
- ۵۶ عنوان مقطع دکتری
- ۶۴۴ عنوان مقطع کارشناسی ارشد

جدول شماره ۱: تعداد پایان نامهها براساس نام دانشگاه و یا مؤسسه آموزشی

(از طریق نمونه گیری اتفاقی)

ردیف	نام دانشگاه و یا مؤسسه آموزشی	تعداد پایان نامه
۱	دانشگاه امام صادق (ع)	۲۴۵
۲	دانشگاه تهران	۲۱۴
۳	دانشگاه علامه طباطبایی	۸۵
۴	دانشگاه شهید بهشتی	۸۲
۵	دانشگاه تربیت مدرس	۶۵
۶	دانشگاه تربیت معلم	۴
۷	پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی	۳
۸	پژوهشکده امام خمینی و انقلاب اسلامی	۲
جمع		۷۰۰

فرآیند تحقیق

- ۱- استخراج عناوین پایان نامهها؛
- ۲- مطالعه دقیق عناوین و تعیین تعدادی کلیدواژه برای هر عنوان (بین ۳ تا ۱۰ کلیدواژه)؛
- ۳- غربالگری کلیدواژهها و انتخاب مفاهیم معنی دارتر و نهایی سازی آنها؛
- ۴- وارد نمودن اطلاعات به رایانه و بهره گیری از نرم افزار اکسل (Excel)؛
- ۵- تجزیه و تحلیل آماری و دریافت اطلاعات؛
- ۶- سازماندهی، فرآوری و جمع بندی یافته ها و نتایج تحقیق؛

جدول شماره ۲: فراوانی و تنوع موضوعی در حوزه‌های اصلی* (به نسبت ۷۰۰ عنوان پایان‌نامه)

ردیف	حوزه‌های اصلی	تعداد	درصد
۱	مسائل ایران**	۳۶۵	۵۲/۱۴
۲	جامعه‌شناسی سیاسی	۱۹۹	۲۸/۴
۳	اندیشه سیاسی	۱۲۳	۱۷/۵۷
۴	مسائل دفاعی - استراتژیک و امنیتی	۸۸	۱۲/۵۷
۵	بررسی تطبیقی	۸۵	۱۲/۱۴
۶	تاریخ معاصر ایران	۷۵	۱۰/۷۱
۷	اقتصاد سیاسی	۳۲	۴/۵۷

* در شناسایی فراوانی و تنوع موضوعی، تعداد قابل توجهی از عناوین پایان‌نامه‌ها با توجه به عنوان در بیش از یک حوزه اصلی مطالعاتی مورد لحاظ قرار گرفته‌اند. مثلاً پایان‌نامه «استراتژی‌های توسعه اقتصادی: مطالعه موردی: ایران و کره جنوبی» در ذیل حوزه‌های اصلی «اقتصاد سیاسی»، «مسائل ایران» و «بررسی تطبیقی» قرار داده و مورد محاسبه و تجزیه و تحلیل واقع شده است. یا برای عنوان رساله «مسئله استقلال نسبی دولت در ایران» کلیه واژه‌هایی نظیر «اقتصاد سیاسی»، «جامعه‌شناسی سیاسی» و «پهلوی دوم» تعیین گردید.

** در این پژوهش انتخاب عنوان «مسائل ایران» دربرگیرنده تمامی پایان‌نامه‌هایی است که به نوعی به موضوع ایران می‌پردازند. بدین لحاظ تاریخ، اندیشه سیاسی و اقتصاد سیاسی ایران نیز در چارچوب این عنوان دیده شده است. چنانکه مناسبات ایران در سطح روابط بین‌الملل و نیز ملاحظات امنیتی - دفاعی کشور نیز در ذیل عنوان «مسائل ایران» قرار داده شده است. قابل توجه آنکه از ۳۶۵ عنوان یا بیش از نیمی از عناوین پایان‌نامه‌ها، ۲۰۹ عنوان با ۲۹/۸۵ درصد به مسائل داخلی کشور و ۱۵۶ عنوان با ۲۲/۲۸ درصد به موضوع روابط و سیاست خارجی ایران توجه داشته‌اند.

جدول شماره ۳: فراوانی و تنوع موضوعات پژوهشی در حوزه جامعه‌شناسی سیاسی* (۱۹۹ عنوان از ۷۰۰ عنوان پایان‌نامه)

ردیف	موضوعات پژوهشی حوزه جامعه‌شناسی سیاسی	تعداد	درصد (از کل پایان‌نامه‌ها)
۱	طبقات، اقشار و گروه‌های اجتماعی	۳۹	۵/۵۷
۲	جنبش‌های سیاسی و اجتماعی**	۳۸	۵/۴۳
۳	احزاب، گروه‌ها و جریانات سیاسی	۳۰	۴/۲۹
۴	توسعه سیاسی	۱۶	۲/۳
۵	فرهنگ سیاسی	۱۴	۲
۶	انتخابات	۱۱	۱/۵۷
۷	قوه قانون‌گذاری	۱۰	۱/۴۳
۸	دموکراسی	۹	۱/۲۹
۹	مطبوعات و وسایل ارتباط جمعی	۷	۱

* کل پایان‌نامه‌های حوزه جامعه‌شناسی سیاسی: ۱۹۹ پایان‌نامه با ۲۸/۴ درصد فراوانی؛

** از ۳۸ عنوان مذکور، ۲۳ عنوان به جنبش‌های سیاسی - اجتماعی داخلی اعم از انقلاب اسلامی، مشروطه و نهضت‌های تاریخی نظیر سرداران و شعوبیه، جنبش اصلاحات، دانشجویی و قومی پرداخته، ۱۵ عنوان پایان‌نامه نیز به جنبش‌های سیاسی - اجتماعی و اسلامی خارج از کشور متأثر از انقلاب اسلامی در کشورهای مسلمان چون عراق، مصر، پاکستان، لبنان، بحرین، فلسطین و عربستان اختصاص یافته است.

جدول شماره ۴: احزاب، گروه‌ها و جریانات سیاسی در عناوین پایان‌نامه‌های حوزه جامعه‌شناسی سیاسی (۳۰ عنوان از ۷۰۰ عنوان پایان‌نامه)

ردیف	احزاب، گروه‌ها و جریانات سیاسی	تعداد	درصد
۱	احزاب مذهبی	۵	۷۱٪
۲	احزاب ملی	۴	۵۷٪
۳	احزاب چپ‌گرا	۳	۴۳٪
۴	احزاب دولتی	۲	۲۹٪
۵	گروه‌های چریکی	۱	۱۴٪
۶	مباحث بنیادی و کلی درباره تخریب	۶	۸۶٪
۷	احزاب دوران مشروطیت	۴	۵۷٪
۸	احزاب و جریانات سیاسی در آمریکا	۳	۴۳٪
۹	احزاب و جریانات سیاسی در اسرائیل	۲	۲۹٪

جدول شماره ۵: «طبقات، اقشار و گروه‌های اجتماعی» در عناوین پایان‌نامه‌های حوزه جامعه‌شناسی سیاسی* (۳۹ عنوان از ۷۰۰ عنوان پایان‌نامه)

ردیف	طبقات، اقشار و گروه‌های اجتماعی	تعداد	درصد
۱	طبقه متوسط	۷	۷۱٪
۲	دانشجویان	۴	۵۷٪
۳	روحانیت	۴	۵۷٪
۴	جوانان	۳	۴۳٪
۵	زنان	۵	۷۱٪
۶	روشنفکران	۴	۵۷٪
۷	اقوام و عشایر**	۱۲	۱۷۱٪

* در عناوین پایان‌نامه‌ها، طبقات و اقشاری نظیر کارگران، دهقانان، زمینداران، سرمایه‌داران و بازاریان به صورت مستقل و جداگانه ملاحظه نشده است. به نظر می‌رسد به‌عنوان جزئی از مباحث مورد بحث در ذیل عنوان طبقه متوسط (اعم از شهری و روستایی، جدید و سستی) و در متن پایان‌نامه مورد توجه قرار گرفته باشد.

** در استخراج فراوانی، تنها اقوام و عشایر ایران مورد توجه بوده است، لذا موضوع قومیت‌ها در گستره جهانی آن در دستور قرار نداشته است.

جدول شماره ۶: فراوانی و تنوع موضوعات پژوهشی در حوزه اندیشه سیاسی (۱۲۳ نمونه از ۷۰۰ عنوان پایان‌نامه)

ردیف	برخی موضوعات پژوهشی اندیشه سیاسی	تعداد	درصد
۱	اندیشه سیاسی اسلام	۷۷	۱۱
۲	اندیشه سیاسی غرب	۳۷	۵/۲۸
۳	اندیشه سیاسی ایران	۹	۱/۲۸

* کل پایان‌نامه در حوزه اندیشه سیاسی: ۱۲۳ پایان‌نامه با ۱۷/۵۷ درصد فراوانی

جدول شماره ۷: فراوانی و تنوع موضوعات پژوهشی در حوزه تاریخ سیاسی معاصر ایران* (از ۷۰۰ عنوان پایان نامه)

ردیف	برخی موضوعات پژوهشی تاریخ سیاسی معاصر	تعداد	درصد
۱	دوره قاجار	۱۴	۲
۲	پهلوی اول	۱۰	۱/۴۲
۳	پهلوی دوم	۳۱	۴/۴۲
۴	بررسی تطبیقی و روند پژوهی تاریخی	۱۵	۲/۱۴

* ۷۰۰ پایان نامه با ۱۰ درصد در حوزه تاریخ سیاسی معاصر ایران، به انضمام ۳ عنوان مربوط به تاریخ سیاسی قبل از سلسله قاجاریه و ۸ عنوان پایان نامه مربوط به تاریخ سیاسی دوران صدر اسلام است.

جدول شماره ۸: نمونه عناوین غیراستاندارد در پایان نامه های دانشجویی

ردیف	عنوان	مهمترین ویژگی عنوان
۱	سیاست و حکومت در سومالی	دایره المعارفی
۲	سیاست و حکومت در امارات متحده عربی	دایره المعارفی
۳	سیاست و حکومت در عمان	دایره المعارفی
۴	سیاست و حکومت در الجزایر	دایره المعارفی
۵	دولت و مذهب در اردن	دایره المعارفی
۶	گسترش ناتو	کلی، عدم تعیین حدود و ثغور ابهام موضوعی
۷	منافع ملی، مصدق و بحران نفت	ژورنالیستی
۸	سازمان وحدت آفریقا، موفقیت ها و ناکامی ها	ژورنالیستی
۹	جنوب سودان: اسلام در رویارویی با مسیحیت	ژورنالیستی
۱۰	فرهنگ اصطلاحات و مفاهیم سیاسی در قرآن کریم	دایره المعارفی
۱۱	ولایت فقیه و نظرات برخی از فقهای بزرگ درباره آن	کلی، عدم تعیین حدود و ثغور
۱۲	نظم نوین جهانی و امکان تداوم آن	کلی، عدم تعیین حدود و ثغور، مبهم
۱۳	ملیت های آسیای میانه	کلی، عدم تعیین حدود و ثغور، مبهم
۱۴	قدرت مشروع و نتایج سیاسی آن	کلی، عدم تعیین حدود و ثغور، مبهم
۱۵	نظام ولایت فقیه و روابط بین الملل	کلی، عدم تعیین حدود و ثغور، مبهم
۱۶	فروپاشی جمهوری فدرال یوگسلاوی سابق	ابهام موضوعی
۱۷	روندهای کلان در سیاست خارجی ترکیه، عوامل و موانع	ابهام موضوعی
۱۸	نظریه های سیاسی روابط بین الملل	کلی، عدم تعیین حدود و ثغور
۱۹	بررسی روابط شوروی با رژیم اشغالگر فلسطین (۱۹۹۱-۱۹۴۸)	ارزش دآوری
۲۰	پاسخ سنت به سکولاریسم در افغانستان	ارزش دآوری، عدم تعیین محدوده زمانی، ژورنالیستی
۲۱	یک مطالعه در جامعه شناسی سیاسی: بنیادهای تاریخی رژیم روسی	نقص در عنوان گذاری
۲۲	انقلاب اسلامی ایران در دهه دوم جنگ سرد	مبهم
۲۳	توسعه سیاسی و تمرکز قدرت در ایران	مبهم، عدم تعیین محدوده زمانی
۲۴	نوگرایی دینی و آزادی	مبهم، عدم تعیین حدود و ثغور
۲۵	بررسی سیر واکنش ها و اقدامات ایران در جنگ با عراق ۱۳۶۷-۱۳۵۹	کرونولوژی (روزشماری وقایع)
۲۶	پسامدرنیته و فرهنگ	ژورنالیستی
۲۷	پسامدرنیته و سیاست	ژورنالیستی
۲۸	بررسی مسائل سیاسی، اجتماعی قزاقستان و روابط متقابل با ایران	دایره المعارفی، کلی
۲۹	بررسی مسائل سیاسی، اجتماعی ترکمنستان و روابط متقابل با ایران	دایره المعارفی، کلی

یافته‌های پژوهشی

- ۱- پرتافتادگی و دورافتادگی به مفهوم کامل در عناوین پایان‌نامه‌ها ملاحظه نمی‌شود و در گرایش‌سنجی، بیش از نیمی از پایان‌نامه‌ها «مسائل ایران» را در دستور پژوهش خود قرار داده‌اند؛
- ۲- وجود خلأ جدی در برخی حوزه‌ها و موضوعات پژوهشی نظیر اندیشه سیاسی ایران به نسبت اندیشه سیاسی اسلامی؛
- ۳- عناوین تکراری به مفهوم کامل کلمه ملاحظه نمی‌شود؛ اگرچه عناوین نزدیک به هم قابل مشاهده است.
- ۴- عدم توازن نسبی میان حوزه‌های مطالعاتی؛
- ۵- وجود عناوین غیراستاندارد (کلی، مبهم، دایرةالمعارفی، ژورنالیستی، ارزش‌دواری و کرونولوژیک)
- ۶- فقدان بانک اطلاعاتی فراگیر و کامل از عناوین، چکیده‌ها و فهرست مطالب پایان‌نامه‌های دانشجویی سراسر کشور اعم از دولتی، آزاد و غیرانتفاعی و نقض و کمبود در بانک‌های اطلاعاتی موجود؛

جمع‌بندی و ارائه پیشنهادات

- نظام آموزشی در پیش‌بینی تدوین پایان‌نامه‌ها از سوی دانشجو به‌عنوان واحد درسی پژوهشی به‌صورت تیپ ایده‌آل اهدافی را تعقیب می‌نماید:
- نخست، سنجش توانمندی‌های علمی - پژوهشی فارغ‌التحصیلان از طریق پایان‌نامه‌ها به‌عنوان ماحصل دوره تحصیلی و نتیجه و برون داد یافته‌ها، مطالعات و آموزش‌ها؛
- دوم، تمهید «تمرکز مطالعاتی» و تخصصی شدن پژوهش‌ها و موضوعات و آموزش‌ها به‌عنوان الگوی راهبردی مطالعات علمی-تخصصی؛
- سوم، کاربست مطالعات و آموزش‌های طول دوره آموزشی در یک اثر آکادمیک شاخص؛
- چهارم، بهره‌گیری کاربردی از نتایج و یافته‌های پایان‌نامه‌های دانشجویی در سطح کشور و نظام اداری - اجرایی
- پایان‌نامه‌ها به‌مثابه شاخصی برای ارزیابی عناصر موجود در نظام آموزشی محسوب

می‌شوند که به‌طور مشخصی ارزیابی توانمندی علمی دانشجو، اساتید راهنما و مشاور، ارزیابی دانشگاه و مؤسسه آموزشی مربوطه و درنهایت ارزیابی میزان کارایی، تأثیرگذاری و اثربخشی نظام آموزشی کشور را در بطن خود دارد، لذا توجه بیشتر از سوی منابع و مراجع ذی‌نفع را ضروری می‌سازد. یکی از گام‌های مهم در این عرصه توجه جدی‌تر، عمیق‌تر و روشمندتر به عناوین پایان‌نامه‌هاست تا شاید از طریق اصلاح عناوین پایان‌نامه بتوان حرکتی به‌سمت بهبود و ارتقاء کیفیت محتوای پایان‌نامه آغاز کرد.

پیشنهادات

- ۱- ضرورت شناسایی خلأها و نیازهای مطالعاتی- پژوهشی و ترغیبی و تشویقی؛
- ۲- ضرورت ایجاد بانک اطلاعاتی فراگیر و کامل از عناوین، چکیده‌ها و فهرست مطالب پایان‌نامه‌های دانشجویی از کلیه دانشگاه‌های دولتی، غیردولتی و غیرانتفاعی؛
- ۳- ضرورت استانداردسازی عناوین پایان‌نامه‌های دانشجویی؛ و
- ۴- ضرورت برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری مشخص علمی، آموزشی و اجرایی برای هدایت عناوین پایان‌نامه‌های دانشجویی به‌سمت خلأها و نیازهای پژوهشی با شیوه‌های ترغیبی و تشویقی.